

Počátky kláštera Doubravnického na Moravě.

Kritická studie. Napsal Ladislav Klicman.

Monasteriologie zemí koruny České je dosud v počátcích. O hradech panských máme již celou řadu monografií, máme i souborná díla, na př. Sedláčkovu pro Čechy. Ale co se týče klášterů, čeká namáhavá sice, ale vděčná práce teprve na toho, kdo by se jí ujmouti chtěl.

A přece právě kláštery zasloužily by plnou měrou větší pozornosti. Mnohé z nich mohou ukázati se ctí na činnost téměř tisíciletou, jejíž plody dosud v rukou máme, dosud jich užíváme. Čím vším byly nám kláštery, až do časů nedávných! Kde je historik, který by si byl této otázky nepoložil? Ale bohužel, co dosud máme, jsou jen monografie čistě místopisné. Kulturní stránka předmětu odbývá se v nich suše a stručně, nepomíjí-li se vůbec ze zásady suverenním mlčením.

Co tu vděčných temat při každém téměř klášteřu: jeho stavba, umělecká výzdoba, z jakých individuí se skládala obec klášterní, odkud

¹ Vita s. Rom. c. 39. Bielowski str. 331.

²) Thietm. VI. 58.

³) Hned po své smrti byl Brun často zaměňován s vynikajícími osobami stejného jména, na př. s papežem Brunem-Rehořem, s Brunem, bratrem Jindřicha II., ano i se sv. Bonifaciem-Winfridem. Na sv. Bonifáce upomíná již, co Gesta epp. Halb. I. c. vypravují: post consecrationem suam mira perfectione claruit, ita quod pedester super aquas incessit. Illo quoque egrediente de Saxonia sub pedibus aselli ejus in saxo moliebantur vestigia, quae apparent usque in hodiernum diem. Srv. Zeissberg str. 351. pozn. 2. Pověsti Bruna se týkající jsou na př. Grimm, Deutsche Sagen II. č. 577 a 578, Kuhn a Schwartz, Norddeutsche Sagen č. 234.

přišla a kam vyslala další kolonie; zakládání osad, správa jich, poměr statků klášterních k moci zeměpanské; činnost politická, umělecká, literární, vědecká jejich příslušníků. To vše se od století k století měnilo. Po prvním rozmachu přišla doba úpadku. Stopovati její příčiny, ukázati její hloubku, objeviti prostředky, kterými se klášter dostal k novému rozkvětu, zkoumati, jaký vliv měly na klášter bouře, které otráslaly celým státem: toť themata snad obtížná — ale vděčná zajisté. Rozmanitosti přibývá předmětu tím více, povážíme-li, že nebyly poměry všude stejné: jinak působily kláštery řádů starých, jinak kláštery mendikantů, jinak řádů novějších (kongregací). A vždy zase jiné místo přísluší klášterům mužským, jiné ženským. Kdo by se takové práci věnoval, vykonal by pro kulturní v pravém slova smyslu dějiny naše dílo ceny nehynoucí.

Žádá ovšem práce toho druhu přípravy daleko větší: studium dějin umění, dějin politických i církevních, právních, hospodářských. Vyžaduje dále pro starší kláštery důkladné znalosti pomocných věd. Neboť prameny naše nejsou vždy takové, abychom jim bez pronikavé kritiky směli uvěřiti.

Tato poslední okolnost je také příčinou, že mnozí obírali se nejstaršími dějinami různých klášterů pouze anebo většinou se zřetelem k povaze pramenů těchto dějin. Práce diplomatikovy setkávají se totiž bez znalosti dějin klášterních s velikými obtížemi. Vnitřní a z části i vnější kritika listin bez této znalosti tápe ustavičně ve tmách.

Článek tento obírá se dějinami kláštera Doubravnického ve XIII. století právě z příčiny posledně naznačené. Klášter sám nezaujímá vynikajícího místa mezi jinými. Ale k jeho jménu pojí se jedna z listin pověstného codexu Tišňovského, pojí se k němu dále zajímavý spor o to, kterému řádu vlastně náležel, kteroužto otázku z části zase jen pomocí kritiky listinné lze rozřešiti.¹⁾

Nedaleko hradu Pernštejna v údolí řeky Svratky leží městečko Doubravník. Okolí jeho náleželo kdysi pánům z Medlova, pozdějším to Pernštýnům; v první polovici našeho století byl majitelem jeho Antonín Bedřich hrabě Mitrovský z Mitrovic, jemuž první čtyři díly diplomatáře Moravského jsou věnovány, a jenž byl velikým příznivcem a protektorem Bočkovi, který sám z nedaleké Bystřice pocházel.

¹⁾ Rozumí se samo sebou, že v článku tomto neužívám listin z CDM. II. n. 35 a 53, jichž podvrženost Bretholz («Die Tataren in Mähren und die moderne mährische Urkundenfälschung. Von Dr. Berthold Bretholz» v »Zeitschrift des Vereines für die Geschichte Mährens und Schlesiens« I. seš. 1., str. 1—65) dokázal. Zároveň pokládám za svou povinnost vzdáti veřejný dik p. dru. Bretholzovi za laskavé informace, kterých mi z archivu města Brna k tomuto článku poskytl.

V městečku tom nalézá se uprostřed náměstí farní kostel, zasvěcený památce Nalezení sv. Kříže, zbudovaný v dnešní podobě ve slohu gotickém od pana Jana z Pernštejna a synu jeho Jaroslava, Vratislava a Vojtěcha v letech 1539—1557 a určený za hrobku toho rodu.¹⁾

Mimo to (zda-li u farního kostela či někde jinde, nemohu zjistiti) podzemní zbytky zdí, pouhé základy ukazují místo, kde stával kdysi ve stol. 13—16 klášter, jehož počátky se budeme zabývatí.²⁾

R. 1208 25/9 biskup Olomoucký Robert se souhlasem krále Otakara a markraběte Vladislava a se svolením děkana i kapitoly Olomoucké vyměnil vesnice biskupské Dubravník a »Dragník«³⁾ a popluží v »Dřevnicích«⁴⁾ se Štěpánem, synem Gothardovým, za jeho vesnice Tuřany⁵⁾ a Petrovice,⁶⁾ poněvadž byly ostatním statkům biskupským bližší. Zároveň na památku této výměny udělil biskup všem, kdož by ve svátek sv. Kříže kostel Doubravnický navštívili, odpustky 7 dnu.⁷⁾

Byl tedy r. 1208 25/9 v Doubravnicích již kostel, a kostel ten byl patrně zasvěcen památce sv. Kříže. Neboť podobné odpustky udílely se vždy především pro svátek patrona příslušného kostela.

R. 1220 postoupil markrabě Jindřich Vladislav na prosbu Štěpána z Medlova, purkrabí Děvického, M. abatyši a konventu v Doubravnicích patronátu kostela v Bystřici.⁸⁾ Při tom potvrdil zároveň klášteru všechny statky, které téměř kostelu věnovali onen Štěpán a předkové jeho; totiž lán pole v Bystřici s lesem ve Ždanicích a kapli v Pivonicích⁹⁾ s polovičním popluzím a hájem.¹⁰⁾

To je první zpráva, která se o klášteře Doubravnickém zachovala. Zakladatelem jeho jmenuje se v listinách o málo pozdějších právě

¹⁾ Wolny, Kirchliche Topographie von Mähren II. 2. (Brünn 1858) S. 357.

²⁾ Wolny KTM. II./2. S. 362.

³⁾ dnes neznámá.

⁴⁾ »Dreunice«, rovněž neznámo.

⁵⁾ Turane« okres Brněnský, panství Chirlice, viz Wolny, die Markgrafschaft Mähren II 1 (Brünn 1836) S. 231.

⁶⁾ neznámo které; snad na panství Rájeckém (Wolny MM. II/1 361 a 371 okr. Blánský. Wolny MM. II 2 307 zkomolil toto jméno na »Spekrowicz«, v KTM II 2 362 má »Petrowitz (dss. unbekannt)«

⁷⁾ CDM II. n. 41, originál v městském archivu v Brně.

⁸⁾ město a sídlo okr. soudu, ssz. od Doubravníka.

⁹⁾ obě tyto vsi byly v r. 1858 přifařeny k Bystřici.

¹⁰⁾ CDM. II. n. 108., z kopie stol. XIV. v archivu města Bystřice. Nechci nikterak podezřívati tuto listinu. Konstatuji pouze, že právě z ní, a pouze z ní, vysvitá, že byl Štěpán z Medlova táž osoba co Štěpán, purkrabí na Děvicích. Vzhledem k tomu, že Boček při svém známém poměru k hr. A. B. Mitrovskému jakožto nástupci Pernštejnů v držení oné krajiny měl jakýsi zájem na dukladnějším poznání dějin panů z Medlova, stálo by za to zjistiti, zdali se kopie této listiny v archivu Bystřickém skutečně nalézá neb aspoň nalézala. Upozorňuji dále, že ve velkém privilegiu, kterým r. 1235 29 7 markrabě Přemysl a král Václav potvrzují majetek a práva kláštera, kostel Bystřický chybí.

Štěpán z Medlova, na jehož prosbu listina tato vydána byla.¹⁾ Kdy jej založil, určitě nevíme. Nemáme sice žádných přímých dokladů, že by Štěpán z Medlova byl totožný s oním Štěpánem, synem Gotthardovým, který r. 1208 výměnou nabyl Doubravníka, ale z okolnosti, že o 12 let později tam již byl klášter Štěpánem z Medlova založený, lze s velikou pravděpodobností souditi, že je to jedna a táž osoba. Následkem toho můžeme založení kláštera klásti mezi léta 1208 a 1220. Wolny uvádí sice datum určitější: »kolem r. 1211« nebo »nejpozději r. 1211.« Ale buď se zmýlil sám, nebo byl někým v omyl uveden.²⁾

R. 1231 18/6 vzal papež Řehoř IX »abatyši a řeholnice »zavřené« v klášteře sv. Františka na Moravě« pod ochranu stolice papežské a potvrdil statky jejich, kterých však jménem neuvádí.³⁾ Že se tu míní klášter Doubravnický, vysvítá z toho, že v jiné listině téhož papeže z r. 1233 23/2 výslovně se mluví o »ecclesia sancti Francisci de Dubraunic« a o jeptíškách »loci eiusdem«, jiného pak kláštera s titulem sv. Františka na Moravě v té době neznáme. V této listině papež vybízí věřící, aby kostel sv. Františka v Doubravníku ve svátek jeho navštěvovali a tamním jeptíškám, »que in paupertate suam sufficientiam posuerunt«, almužny poskytovali. Kdož by kostel ten na den sv. Františka navštívil, tomu se udělí odpustky 20 dní.⁴⁾

Téhož dne, 1233 23/2, ustanovil papež biskupa Olomouckého konsevatorem kláštera Doubravnického, t. j. nařídil mu, aby klášter v držení

¹⁾ »per fundatorem ipsius pie memorie Stephanum« 1235 29/7 (CDM. V/S. n. 14); »cupiens annuere piis precibus viri nobilissimi domini Stephani de Medlow et filiorum eius, omnes ecclesias, quas dictus dominus Stephanus ex suis hereditatibus contulit clauistro, quod ipse ex devotione construxit in Dubrawnyk« 1238 29/7 (CDM. II. n. 295, bohužel je to falsum, ale falsum staré, ještě ze XIII. stol., repraesentuje tedy aspoň tradici klášterní); »possessiones, quas quondam Stephanus, pater tuus, fili prepositi (je Vojtěch, syn Štěpána z Medlova) monasterio vestro pia liberalitate donavit« 1239 27/4 (CDM. II. n. 305).

²⁾ Wolny (MM. II./2 307) praví: »Es wurde um 1211 von Stephan v. Medlow (Pernstein) gestiftet« bez udání pramene, a v KTM II./2 362 tvrdí: »Die Stiftung, welche spätestens 1211 in's Leben trat, wurde in d. J. vom K. (sic!) Heinrich-Wladislaw mit dem bisher kgl. Pfarrpatronatsrechte in der Stadt Bistritz und der Zugehör dieser Pfründe, nämli. 1 Lahn bei Bistř. sammt dem Walde Zdanitz und der Kapelle im D. Piwonitz mit 1/2 Acker und Gebüsch, beschenkt«. To je však obsah naš. listiny z r. 1220 (CDM. II. n. 108). V KTM II./2, který vyšel r. 1858) bylo-by lze datum 1211 vysvětliti chybou tisku. Ale patrně má také v MM. II./2 tutěž listinu na zřeteli, a zde ji musil znáti (ten svazek vyšel r. 1837) z jiného pramene nežli z CDM II. (jenž vyšel teprve r. 1839). Tato okolnost dává sice příležitost k děláni hypothes, a snad dosti podařených. Ale — opakuji jenom, co jsem v poznámce¹⁰⁾ str. 91 řekl: Je záhodno zjistiti, zda-li se listina CDM. II. n. 108 v archivu Bystřickém nalézá nebo nalezala, a dále : zjistiti, kdo správně četl datum : Boček či zpravodaj Wolného (ač nebyl-li jim také zas Boček)?!

³⁾ CDM. II. n. 211. Originál v archivu města Brna.

⁴⁾ CDM. II. n. 227. Originál v archivu města Brna.

a užívání statků jeho chránil a proti těm, kdož by mu škodili, tresty církevními zakročil.¹⁾

Teprve o dvě léta později dovidáme se však o majetkových poměrech kláštera něčeho bližšího. R. 1235 29 7 totiž Přemysl, markrabě Moravský, vydal klášteru veliké privilegium. V něm daruje nejprve klášteru ku prosbě »věrného našeho, jménem Vojtěcha« a abatýše i konventu, za spásu duše své i otce Přemysla krále, vesnici jakousi jménem Seč²⁾ se vším příslušenstvím k dědičnému držení, a zároveň dal vyznačiti přesně hranice její proti sousedním statkům markrabským a jiných pánů. Dále potvrzuje všechny statky, které klášteru darovali jak zakladatel jeho, v Pánu zesnulý Štěpán, tak i kdokoliv jiný. Jsou to: Manova,³⁾ Klokočí,⁴⁾ Rakovy,⁵⁾ »Borihnev«⁶⁾ a všechny mýtiny, které jsou na oné straně řeky až k pozemkům Tasovým.«⁷⁾ Dále ves Pornice,⁸⁾ kterou daroval hrabě Semislav za spásu duše své dcery. Dále v Chučicích⁹⁾ země za jedno popluží. Potom v Brně dum a tři vinice a jedno pole. Dále potvrdil klášteru patronát těchto kostelů: Medlov,¹⁰⁾ Kadov,¹¹⁾ Velešovice,¹²⁾ »Neteludich«¹³⁾, Kučerov,¹⁴⁾ Doubravník a všech kostelů, které v tom obvodu se »řídí,¹⁵⁾ a to se vším, co k nim přísluší, jako louky, pastviny, lov ryb. K tomu připojuje markrabě Přemysl některá práva. Všechny statky na Moravě, které klášter již má, nebo kterých se mu v budoucnosti dostane, mají býti osvobozeny od jakéhokoli druhu berní, cel, daní a všech jiných platů. Nikdo nemá obtěžovati poddaných klášterních k vůli stavbám hradu nebo nějaké nutné výpravě (válečné). Nad to postupuje se klášteru vybirání pokuty za vraždu nebo za krádež; také majetek zlodějův má

¹⁾ CDM. II. n. 228. »Ex annalibus monasterii S. Thomae Brunnae ab anno 1769 MS.«

²⁾ »Sess«, soud. okr. Plumlov, bývalé panství Boskovice (Wolny MM. II. 1. S. 193.)

³⁾ »Manow«, místo příslušné k obci Jestřabí-Pernštejn, s. okr. Tišňov. (Wolny MM. II. 2 S. 315. »Maniowa«.

⁴⁾ »Clococh«, ves u Pernštejna, s. okr. Tišňov (Wolny MM. II. 2 S. 314).

⁵⁾ »Racov«, místo příslušné k obci Klokočí (Wolny MM. II./2 S. 316).

⁶⁾ místo neznámé.

⁷⁾ »et omnia novalia, que sunt illa parte aque [je patrně Svratka] usque ad terminos Thassonis.« CDM. V S. n. 14.

⁸⁾ »Pornich« u Pačlavic, soud. okr. Zdounky. (Wolny MM. IV.S. 364.)

⁹⁾ »hudcich«. Nejspíše Chučice v s. okr. Tišňovském (Wolny MM. II./1 S. 305), a nikoli Čučice v s. okr. Náměšťském, jak se omylem domníval Wolny MM. III.S. 314).

¹⁰⁾ »medlov«, s. okr. Židlochovice. (Wolny MM. II./2 S. 446.)

¹¹⁾ »Cadov«, s. okr. Krumlov. (Wolny MM. III. S. 348.)

¹²⁾ »velessouich« s. okr. Hustopeč. (Wolny II./2 S. 53.)

¹³⁾ neznámo kde. Wolny v MM. II./2 S. 307 píše »Netulicz«, v KTM. II 2 S. 363 má »Netolitz«. Ale na Moravě není žádného místa tohoto jména.

¹⁴⁾ »Chocherov« s. okr. Bučovice. (Wolny II./1 S. 168.)

¹⁵⁾ V tomto seznamu patronátů chybí Bystřice, kterou přece r. 1220 klášter D. od markr. Vladislava obdržel (CDM. II. n. 108 !

zůstati kláštera. Totéž platí o pokutách, k nimž by byli odsouzeni podání klášterní. Vůbec postupuje markrabě kláštera v tom směru všechny pokuty, jež plynuly jinak knížeti (*omne ius, quod spectat ad usus principum*).

Listina tato je zároveň zvláštním dodatkem potvrzena od krále Václava I., jenž ustanovil pokutu 10 hřiven zlata na každého, kdo by násilně vstoupil dovnitř kláštera nebo privilegium toto jakýmkoli způsobem porušil. Nad to jménem biskupa Olomouckého Roberta, jenž také pečeť přivěsil, vyhrožuje se všem takovým tresty církevními.¹⁾

Jak vidíme, nebylo prvotní nadání kláštera Doubravnického příliš stkvělé, ačkoli je také nelze nazvat zrovna chudým. Vesnice jeho, pokud jich totožnost dnes ještě zjistiti lze, rozkládaly se v okolí Doubravnickém. Jediná ves Pornice nalézá se daleko, až v okolí Zdouneckém (u Kroměříže). Patronátní kostely zase většinou byly daleko od kláštera a velice rozptýleny, pokud zjistiti lze, vesměs jižně od čáry, která by spojovala Krumlov s Vyškovem. Jedinou výjimku tvoří Bystřice a Doubravník.

Dočítáme se však u Wolného, že prý o tři léta později statky klášterní nabyly přírůstků, který by se mohl nazvat i pravdě knížecím. Potvrdil prý totiž markrabě Přemysl r. 1238 27/1 klášteru újezd Semislav, který mu daroval Vojtěch z Medlova, syn zakladatele Štěpána.²⁾ To stojí skutečně v diplomatári Moravském — ale jen v *regestu* listiny,³⁾ který Boček *nesprávně udělal*. V *listině* samé praví se něco *podstatně jiného*!

Štěpán z Medlova, zakladatel kláštera Doubravnického, zemřel před rokem 1235 29/7,⁴⁾ zanechav 3 syny: Vojtěcha, Jimrama a Štěpána. Vojtěch byl asi nejstarší: vyskytuje se poprvé r. 1228 27/11.⁵⁾ Jak z listiny r. 1238 27/1 vysvitá, oženil se s dcerou Semislava, pána z Morkovic, se kterou dostal věnem újezd zvaný Semislav v kraji Holavském, jehož hranice takto se popisují: od lesa biskupského ve Slavkově až po les hradecký, odtud až po hranice lesa Březová zvaného, od Březové po Jedlovou, od Jedlové až po Střelnou, od Střelné až k říčce Deštné. Při tom bylo výslovně umluveno, že Vojtěch může s tím újezdem naložiti podle své vůle, ať již manželka zemře dříve nebo ho přežká. Manželka zemřela však dříve. [Snad je míněna ona, když se potvrzuje v listině markr. Přemysla z r. 1235 29/7 klášteru Doubravnickému: »Pornich, quam Semislaus comes pro remedio anime filie sue contulit.«⁶⁾] Jisto jest, že r. 1238 27/1 byla již mrtva, a Vojtěch — vdovec, snad ze zármutku nad ztrátou její, v klášteře. To vše stručnými, ale zřetelnými

¹⁾ CDM. V./S. n. 14.

²⁾ Wolny, MM. II/2 S. 307, KTM. II/2 S. 363.

³⁾ CDM. II. n. 290. Originál v archivu města Brna.

⁴⁾ »per fundatorem ipsius *piae memoriae* Stephanum« CDM. V./S. n. 14.

⁵⁾ »Stephanus de Medelowe cum filio suo Woytech.« CDM. II. n. 186.

O rodu pánů z Medlova — Pernštejna viz krátký článek Brandlův, Památky arch. a místop. r. 1861 str. 176—178.

⁶⁾ CDM. V./S. n. 14.

slovy vytčeno v exposici listiny z r. 1238 27 1, kde se praví, že Se-mislav *Vojtěchovi* onen újezd »pro dote donavit«. Jestliže potom v dispo-sici se praví prostě: »Nos itaque *donationi eidem* hadibentes favorabilem et benignum hilari liberalitate consensum, pro habundanti cautela perpe-tuaque memoria presentem paginam sigilli nostri duximus munimine insigniri —«, jest z toho nad slunce jasněji viděti, že celá tato listina ¹⁾ nic jiného není, než-li *potvrzení svatební smlouvy* Vojtěchovy s tchánem jeho.

O tom, že by byl Vojtěch onen újezd klášteru Doubravnickému daroval, a že by Přemysl *toto* darování potvrzoval, nenajde se v celé listině ani nejostřejším drobnohledem nejmenšího slovíčka. Tento ne-smysl byl vyhrazen pro Bočkův regist, který se stkví v hlavách listiny.

Namítne se mi: Vojtěch nedlouho po tom stal se proboštem Dou-bravnickým; což přirozenějšího nežli *domněnka*, že si dal potvrditi onu smlouvu za tím účelem, aby právo jeho, klášteru ten újezd darovati, nade vši pochybnost bylo povzneseno?

Ale ta domněnka, třeba byla sebe přirozenější, je přece jen do-mněnka, proti níž lze zcela dobře postavit jinou, stejně oprávněnou. Vojtěch byl vdovcem. Nevíme, zdali měl z manželství svého dítky, ale také nevíme, že by byl býval bezdětný. *Snad* si dal potvrditi onu svatební smlouvu, jen aby dětem zajistil dědictví. A ne-li dětem — vždyť tu byli dva bratři, z nichž Štěpán byl syny víc než dost požehnaný.²⁾

To je ovšem zase jen domněnka proti domněnce. Ale můžeme uvést také faktum, které těžce padá na váhu: nemáme nejmenší stopy, že by klášter Doubravnický na území tohoto újezdu byl nějaký sebe menší stateček držel. Za to vidíme, že tam měl různé zboží a kostely klášter Třebíčský!³⁾

Kdyby klášter Doubravnický takový statek byl skutečně dostal, nelze mysliti, že by se mu byl jen tak ztratil.

Poněkud více světla vrhá na tuto otázku listina bohužel nedatovaná, kterou Boček klade do doby kolem r. 1243 — jak obyčejně, bez udání důvodu.

Král Václav oznamuje purkrabí svému R. na hradě Veverí, že si probošt Vojtěch (patrně Doubravnický) stěžoval, kterak bratr jeho Emmeram proti privilegiu, kdysi markrabětem Přemyslem a králem samým klášteru udělenému, poddané klášterní loupí a drancuje. I nařizuje král purkrabímu, aby tomu přítrž učinil, ukládaje přestupníkům pokuty 10 hř. zlata, jak v onom privilegiu ustanoveno, nechce-li sám téže pokutě propadnouti. Poněvadž pak onen Emmeram s tchánem svým Sigfriedem proti právu královskému zmocnili se dolů stříbrných, jež byly na území řečeného probošta a kláštera jeho objeveny, a doly ty prodali jakýmsi

¹⁾ CDM. II. n 290.

²⁾ Viz článek Brandlův o pánech z Medlova v Památkách arch. a míst. r. 1861 str. 176—178.

³⁾ O újezdu tomto obšírně jedná Prasek, Vlastivěda Slezská díl II./1: »Historická topografie země Opavské«, při vsi Březové, str. 67—71.

měšťanům Brněnským, poroučí král purkrabímu, aby jim je odňal a se všemi právy královskými klášteru v pokojné držení odevzdal. Konečně ukládá mu, aby tchyni proboštovu, vdovu po Semislavovi, ačkoli jinak patří před soud Olomoucký, obeslal před sebe, kamkoli se jemu a proboštu Vojtěchovi zdá, a aby rozhodl spory o dědictví, které proboštu byla násilně odňala. Kromě toho nařizuje mu, aby měšťanům Brněnským oznámil, že dům kláštera Doubravnického v Brně je osvobozen ode všelikého platu, který král městu ukládá.¹⁾

Jediná okolnost, podle níž lze listinu datovati, jest ta, že markrabě Přemysl byl již mrtev. *Terminus a quo* je tedy r. 1239. *Terminus ad quem* není možno blíže určit. Vojtěch byl proboštem ještě roku 1256 2/6,²⁾ potom stopa jeho mizí. Máme tedy 16—17 let na vybranou.

Co nás především zajímá, je zpráva o rodinných poměrech Vojtěchových. Nešťastnému muži zemřela žena, což ho asi tak dojalo, že vstoupil do kláštera. Ale zbyla mu na tom světě jako smutná památka na lepší doby manželství — zlá tchyně, která mu ani v klášteře nepřála pokoje. Hašteřila se s ním o dědictví, patrně po dceři. Nelze upříti, že je nějaká vnitřní souvislost mezi rozkazem krále Václava k purkrabí na Veveří a mezi oním potvrzením svatební smlouvy Vojtěchovy v r. 1238 27/1. Buď již tenkrát spor mezi ním a tchyní vypukl, nebo jej bylo lze předvídati. Když k němu došlo, tchyně — patrně energická paní — jednoduše věno dceřino násilně zabrala. Jakými prostředky Vojtěch práva svého hájil, blíže nevíme: jistě však bylo ono potvrzení svatební smlouvy jedním z nich. Rovněž konec sporu zůstane na věky neznám.

Ze všeho jenom tolik vysvítá, že — měl-li vůbec kdy Vojtěch úmysl, újezd Semislavský dáti klášteru Doubravnickému — úmyslu toho neprovedl. Není toho žádné stopy!

S oněmi doly stříbrnými, jež měl purkrabí Veverský klášteru navrátiti, dopadlo to asi stejně. Také o nich nevíme nic.

Proč asi Emmeram klášter bratrův tak stíhal a pronásledoval, co otec jeho založil? Stál snad ve sporu o dědictví Semislavské na straně tchyně?

Nemajíce bližších zpráv, musíme ponechati obrazotvornosti romanicpiscové, aby si vykouzlila příčiny, průběh a konec této tragédie v rodině Pernštejské.

Ještě jiná zpráva Wolného³⁾ — o jakémsi darování vinic od královny Konstancie v říjnu r. 1233 — je chybná, poněvadž se zakládá na pramenu podvrženém.

V říjnu r. 1233 darovala *prý* královna Konstancie klášteru Doubravnickému vinice, které za 140 hřiven koupila od jakéhosi šlechtice Zudomira, a odevzdala *prý* je Vojtěchovi, proboštu téhož kláštera.

¹⁾ CDM. III. n. 47.

²⁾ CDM. III. n. 232.

³⁾ vyskytuje se pouze v KTM. II. 2 S. 362. V MM. II. 2 S. 307 jí není. Patrně nebyla r. 1837 ještě do »codexu Tišňovského« zapsána. Jinak by byl Boček neopomenul Wolného zpravit.

To praví listina její v CDM. II. n. 236, »e codice Tischnowicensi MS.«

Nechci vytýkati, že je tato listina téměř doslovnou kopií jiné, kterou královna Konstancie v r. 1229 *prý* darovala jeptiškám Kounickým tři vinice, jež *prý* koupila od Vojtěcha z Medlova; kterážto listina pochází rovněž »e codice Tischnowicensi MS.«¹⁾ Mohlo by se mi namítnouti, že královna Konstancie mohla míti právě na darování vinic nějaký formulář po hotové.

Nechci se pozastavovati nad tím, že ani jedna ani druhá listina neudávají, *kde* se vlastně ty vinice nacházely.

Nechci těžiti ani z té klassické okolnosti, na kterou poukázal nedávno G. Friedrich: že onen »Codex Tischnowicensis MS.« má dvě význačné vlastnosti: že se od smrti Bočkovy ztratil a že obsahuje vše možné spíše, než-li věci kláštera Tišňovského se týkající.²⁾ Mohlo by se mi říci, že náhodou byl v Tišňově amateur, který sbíral všelijaké exotické věci, po nichž mu nic nebylo. De gustibus non est disputandum.

Horší jsou ty »manus Voyteh, prepositi prefati monasterii.« Tento Vojtěch — o tom nelze pochybovati — chce býti totožný s Vojtěchem, synem Štěpána z Medlova, zakladatele kláštera Doubravnického, jenž také skutečně proboštem téhož kláštera byl. Ale kdy!

27. prosince téhož r. 1233 přichází mezi svědky-*laiky* »Woytech de Medlow«.³⁾ Podobně r. 1234 »Woitech filius Stephani de Medlow«,⁴⁾ 1234 22 10 »Woytech de Medlow cum Stephano fratre suo«,⁵⁾ r. 1234 »Albertus de Medlow. Stephanus frater eiusdem«,⁶⁾ r. 1234 31 10 »Woyteh filius Stephani«,⁷⁾ 1235 28 3 »Albertus de Medlou. Stephanus. Imeramus frater ipsius«,⁸⁾ 1235 6 6 »Woitech filius Stephani«,⁹⁾ vesměs mezi svědky-*laiky*! R 1235 29 7 potvrdili markrabě Přemysl a král Václav statky kláštera Doubravnického »ad petitiones nobilis Woyteh nomine et abbatisae totiusque conventus in Dubraunik«. ¹⁰⁾ Ještě r. 1236 přichází mezi svědky-*laiky*: »Stephanus cum fratre Voyteh.« ¹¹⁾

Dvětkráté vyskytuje se — *po oně listině královny Konstancie* — tato osoba, a přece, ačkoli již v říjnu r. 1233 byla *prý* vysokým hodnostářem církevním, přece se jí *nikdy* příslušný titul nepřidává; naopak — jako vzor prelátské skromnosti skrývá se mezi laiky, na místě druhém!

¹⁾ CDM. II. n. 197.

²⁾ Kodex Tišňovský. Příspěvek k poznání novověkých padělků v Moravském diplomatári. Napsal G. Friedrich, ČCH. III. str. 361.

³⁾ CDM. II. n. 238. (Orig.)

⁴⁾ CDM. II. n. 244. (Orig.)

⁵⁾ CDM. II. n. 248. (Orig.)

⁶⁾ CDM. II. n. 256. (Orig.)

⁷⁾ CDM. II. n. 249. (Orig.)

⁸⁾ CDM. II. n. 262. (Orig.)

⁹⁾ CDM. II. n. 266. (Orig.)

¹⁰⁾ CDM. V./S. n. 14. (Orig.)

¹¹⁾ CDM. II. n. 275. (Orig.)

R. 1238 27/1 dovídáme se, že je řeholníkem.¹⁾ Teprve r. 1238 27/4 jmenuje se výslovně proboštem,²⁾ a kdykoli se od té doby jmenuje — a to je velmi často — vždy se jí dává patřičný titul. Proč se tak nedělo již dříve, byl-li Vojtěch proboštem již od října r. 1233?!

Na to je ovšem možná jediná jen odpověď: Vojtěch z Medlova v říjnu r. 1233 právě tak nebyl proboštem, jako jím nebyl ještě r. 1238 27/1. Jestliže královna Konstancie darovala v říjnu r. 1233 ony vinice pro klášter Doubravnický do rukou »probošta Vojtěcha«, odevzdala je osobě, která tenkrát ani neexistovala. Jinak řečeno: listina je falsum.

Či? Toho — jehož smrtí »codex Tischnowicensis Ms.« vyschnul — Bočkovo.

* * *

O tom, jakému asi řádu klášter Doubravnický náležel, náhledy se velice rozcházejí.

Palacký počítá jej mezi kláštery Cisterciacké,³⁾ a s ním se shoduje Wolny r. 1837 ve starší své práci »Die Markgrafschaft Mähren.«⁴⁾ Ale týž Wolny r. 1858 v druhém velkém spise: »Kirchliche Topographie von Mähren« na počátku stati o klášteře Doubravnickém tvrdí, že to byl dvojitý klášter: mužský a ženský zároveň, řádu Augustiniánského;⁵⁾ avšak hned na konci téže stati odvolává náhled, že by tu byl vedle ženského také nějaký mužský klášter existoval!⁶⁾ Dudík tvrdí zase s absolutní určitostí — »es steht demnach fest« — že v Doubravníku původně byly Klarisky; poněvadž však ten řád na Moravě ještě rozšířen nebyl, a podle církevních předpisů ženské kláštery měly býti řízeny mužskými členy téže řehole, uzavřel prý biskup Olomoucký Robert pohnouti jeptišky k tomu, aby řeholi svatého Františka zaměnily za řeholi svatého Augustina; podle vši pravděpodobnosti — »höchst wahrscheinlich« — staly prý se Praemonstrátkami, *poněvadž* řeholních kanovníků řádu Augustiniánského na Moravě tehdy ještě nebylo, a duchovní správa jeptišek jakož i inkorporovaných far Praemonstrátům připadla. Papež Řehoř IX. prý tuto změnu r. 1239 uznal a potvrdil.⁷⁾

Hotový Babylon! A přece je pravda téměř na dlani.

V nejstarší listině kláštera Doubravnického z r. 1220 stojí prostě: »M. abbatisse et conventui eius in Dubravnik«, bezě všeho bližšího udání.⁸⁾

¹⁾ CDM. II. n. 290. (Orig.)

²⁾ CDM. II. n. 305, Annales mon. S. Thomae Brunnae Ms. a. 1769. pag. 8.

³⁾ Palacký DNČ. I./2 (3. vyd.) str. 370.

⁴⁾ Wolny MM. II. 2 S. 307.

⁵⁾ Wolny KTM. II. 2 S. 362.

⁶⁾ Wolny KTM. II./2 S. 366.

⁷⁾ Dudík, Mährens Allgemeine Geschichte X (Brünn 1883) S. 336—337. Podobně již v V. dílu (r. 1870) str. 132—133, kde změnu řehole klade do doby kolem r. 1238.

⁸⁾ CDM. II. n. 108.

V následujících listinách XIII. století vyskytují se však tu a tam rozličné tituly kláštera i jeptišek. Poněvadž právě různé jich výklady zavdaly podnět ke zmatku nahoře vytčenému, podávám tuto podrobný jich seznam. Tak čteme:

- 1231 18/6: »abbatisse ac sororibus inclusis monasterio sancti Francisci in Moravia constituti.«¹⁾
- 1233 23 2: »ecclesiam sancti Francisci de Dubraunic sororibus loci eiusdem, que in paupertate suam sufficientiam posuerunt.«²⁾
- téhož dne: »abbatissa et moniales monasterii de Daubrawnik, pauperum inclusarum, Olomucensis diocesis.«³⁾
- 1239 27/4: »preposito et conventui monasterii de Dubravnik, ordinis sancti Augustini, Olomucensis diocesis.«⁴⁾
- 1282 17 4: »abbatisse et conventus monasterii sancte Crucis in Dobranig, ordinis sancti Augustini.«⁵⁾
- téhož dne: »abbatisse et conventui monasterii sancte Crucis in Dobranig, ordinis sancti Augustini, Olomucensis diocesis.«⁶⁾
- 1285 15/2: »domui sancte Crucis et conventui sanctimonialium in Dubraunik deo famulantium.«⁷⁾

Dudík, ačkoli v poznámce správně konstatuje, že z titulu »sorores inclusae« nelze hned souditi na Klarisky,⁸⁾ nicméně podle starého svého zvyku nad čarou drží se toho, co pod čarou zavrhuje: soudí, že byly v Doubravníku Klarisky, z toho důvodu, že jeptišky jeho slovou »pauperes inclusae«, a klášter sám »monasterium sancti Francisci«.

Ale titulu »moniales (sorores) inclusae« užívalo se promiscue pro ženské kláštery všech řádů, které měly klausuru, ku př. pro Cisterciáčky v Tišnově r. 1238 5/11.⁹⁾ Tento důvod nelze tedy držeti.

Druhým důvodem, který v očích Dudíkových pro Klarisky svědčí, je titul: »monasterium sancti Francisci«¹⁰⁾ a »ecclesia sancti Francisci de Dubraunic«.¹¹⁾

Svatým Františkem nemůže býti v této době nikdo jiný, než-li chudý světec z Assisi, jenž r. 1228 15/7 za svatého byl prohlášen. Přesně vzato, vysvítá z uvedených titulu pouze tolik, že onen kostel, podle něhož se tu klášter jmenuje, byl vysvěcen teprve po r. 1228 15/7

1) CDM. II. n. 211.

2) CDM. II. n. 227.

3) CDM. II. n. 228.

4) CDM. II. n. 305.

5) CDM. V./S. n. 69.

6) CDM. V. S. n. 70.

7) CDM. IV. n. 226.

8) MAG. X. S. 336 N.

9) CDM. II. n. 300.

10) CDM. II. n. 211.

11) CDM. II. n. 227.

a před r. 1231 18/6. Proto však mohl klášter sám náležeti zcela dobře jinému řádu než-li Klariskám.

V Doubravníku byl farní kostel již r. 1208 25/9, tedy před zřízením kláštera, a toho roku udělil biskup Robert odpustky všem, kdož by jej ve svátek sv. Kříže navštívili.¹⁾ Je obecně známo, že takové odpustky se udílely v první řadě pro svátek patrona příslušného kostela. Byl tedy kostel Doubravnický již před rokem 1208 posvěcen památce sv. Kříže, kterýžto titul má až na naše dny.

Bohužel nemohu při neznalosti místních poměrů říci, zdali klášter byl vystavěn o sobě, či ve spojení se stávajícím již kostelem farním; jinak řečeno: nevím, bylo-li při zřízení kláštera dosavadního kostela farního užito za kostel klášterní, či byl-li vystavěn pro klášter kostel nový. Jisto je pouze tolik, že po r. 1233 23/2²⁾ nikdy se již nemluví o „monasterium s. Francisci“ v Doubravnicích, nýbrž titul jeho zní „monasterium s. Crucis.“

Byl-li kostel klášterní *totožný* s kostelem farním: pak by byl v letech 1231—33 změnil titul a později se zase k titulu staršímu vrátil, což je trochu absurdní.

Byl-li kostel klášterní od prvního počátku různý od kostela farního: jak zase vysvětlíme, že po roce 1233 kostel klášterní má též titul jako kostel farní, že by tedy v tak malém místě jako Doubravník byly dva různé kostely téhož jména?!

Obě dvě tyto krajní možnosti jsou tuším úplně vyloučeny. Pravda leží podle všeho uprostřed. Klášter Doubravnický byl asi s počátku spojen s kostelem farním sv. Kříže, a to jméno zůstalo klášteru i pro budoucnost. Vedle tohoto kostela však zcela jistě existoval v Doubravníku ještě kostel jiný, rovněž spojený s klášteřem. Tento druhý kostel byl teprve po r. 1228 15/7 vysvěcen a věnován sv. Františku. Papež Řehoř IX. r. 1231 18/6, bera klášter pod ochranu stolice papežské, pojmenoval klášter podle tohoto druhého kostela, který byl snad jen kaplí ustanovenou pro vnitřní potřeby kláštera. Dvojitě, pojmenování klášterů i jinak se občas vyskytuje. R. 1233 23/2 udělil pak též papež tomuto kostelu obvyklé odpustky pro svátek sv. Františka, patrona jeho. V pozdějších dobách nabylo však vrchu zase pojmenování kláštera podle původního kostela sv. Kříže, tím spíše, poněvadž byl zároveň kostelem farním.

Tak lze zcela dobře vysvětliti odpor v pramenech, na první pohled nepřekonatelný.

Jestliže však jenom *druhý* kostel klášterní, dokonáný teprve nejméně 8 let po zřízení kláštera, byl posvěcen sv. Františku, lze z toho tím méně činiti závěr, že by v Doubravníku byly bývaly původně Klarisky.

Jsou ostatně ještě jiné důvody proti tomu.

¹⁾ CDM. II. n. 41.

²⁾ CDM. II. n. 227.

Klášter Doubravnický existoval jistě již roku 1220, a je pravděpodobno, že založení jeho jest bližší roku 1208 než roku 1220. Sv. Klára, zakladatelka Klarisek, vstoupila do kláštera teprve r. 1212. První Minorité přišli do Čech teprve r. 1228, a první klášter Klarisek, historicky známý, byl klášter Anežčin u sv. Františka v Praze od roku 1234.¹⁾ Ačkoli je jisto, že se řád Menších bratří a sester šířil s úžasnou rychlostí ve své původní vlasti, Italii, je rovněž tak jisto, že této rychlosti severně od Alp postupem vzdalenosti ubývalo, třeba zastávala pořád ještě velikou. Dále měl na této rychlosti v šíření lví podíl toliko řád mužský; Klarisky pokulhávaly silně po zadu. Příčina toho tkvěla v samých kořenech řádu, v instituci naprosté chudoby, která v prvních letech byla horlivě zachovávána. Menší bratři se snadno všady prožebraли: ale kam s ženskými, které byly vázány na přísnou klauzuru -- a přece statků mítí neměly?!

Nelze tedy při dobré rozvaze za to míti, že by v klášteře Doubravnickém již před r. 1220 byly bývaly Klarisky. Byly to zajisté jeptišky některého jiného řádu. Kdo chce mermomocí viděti v letech 1231—33 v Doubravníku Klarisky, *musí přiznati* — není vyhnutí — že se to mohlo státi jediné změnou původního řádu.

Dobře. Takové případy také tu byly. Ale — od r. 1239 27/4,²⁾ kdekoli se mluví o řeholi kláštera Doubravnického, vždy se praví: »ordinis sancti Augustini!«. Tak se Klariskám nikdy neříkalo! Máme tedy před sebou zase změnu řádu — a to již druhou v průběhu nanejvýš třiceti let od založení kláštera!!

Kdo ví, že ani jedna jediná změna řádu nebyla tak lehká, zvláště když šlo, jako v druhém případě, o změnu řehole tužší (Klarisek) za řeholi mírnější (Augustinianek), pochopí, proč takové všem řádům církevním odporující pohrávání s řeholemi pokládám prostě za nemožné.

A ještě není konec námítek.

Klarisky v prvních dobách nesměly mítí žádného jmění — musely žíti z almužny právě tak jako Menší bratři. Ale klášteru Doubravnickému již r. 1235 29/7³⁾ — tedy v době, kdy u sv. Františka v Praze Anežka, princezna z krve královské, žila pouze z almužen — potvrzují se značné statky pozemské, které mu věnoval *zakladatel* Štěpán, a jejichž značnou část tudíž klášter držel jistě již před r. 1220!

Neuvádím zde zúmyslně, že v čele kláštera Doubravnického stál *probošt* vedle *abatyše*. Neboť Dudík tvrdí, že v té době, kdy se proboštové v Doubravníku vyskytují, byla tam již řehole Praemonstratská, kde hodnost probošta je obvyklá.

Konstatuji jenom na konec, že jeptišky kláštera Doubravnického *nikdy* se nejmenují »ordinis s. Clarae« nebo »ordinis sancti Damiani«

¹⁾ Viz článek F. Hýbla: »Počátky Minoritu v Čechách a na Moravě«, v ČČH. II. str. 335 a 336.

²⁾ CDM. II. n. 305.

³⁾ CDM. V. S. n. 14.

— což byl oficiální název pro Klarisky — nýbrž, kdykoli se jejich řehole jmenuje, *vždy* slovou »ordinis s. Augustini«. A tím vlastně již celá otázka vyřízena. Byly to Augustiniany.

Ale u Dudíka teď teprve počínají vlastní obtíže. Cituji doslovně: »Es steht demnach fest, dass in Doubravnik ursprünglich »Clarissenrinnen« — angesiedelt waren, die um das Jahr 1238, als durch Zuthun des Bischofs von Olmütz, Robert, für ihren Gottesdienst und zur Versorgung der dem Kloster inkorporirten Pfarreien in Doubravnik, Medlau, Wespitz, Kučerau, Kodau und Netolitz (?) Praemonstratenser Chorherren ankamen, die Franziskaner-Regel mit jener des hl. Augustin vertauschten³⁾, und nachdem diese Umwandlung 1239 vom Gregor IX. anerkannt wurde,⁴⁾ der neuen Regel bis zur Auflösung des Stiftes um das Jahr 1543 treu blieben.« Poznámky k tomu zní: ³⁾ Cod. Dipl. Mor. II. 341. Da die Augustiner Chorherren damals in Mähren und Böhmen noch nicht eingeführt waren, die Praemonstratenser aber »canonici regulares ord. sancti Augustini« öfter genannt werden und in Mähren gleich im nahen Konitz ihre Ansiedlung hatten, glauben wir gegen die allgemein angenommene Ansicht (Wolny, Kirchl. Topogr. II. 2. S. 362) das Kloster den Prämonstratensern vindiciren zu müssen.« A pozn. ⁴⁾: »Cod. dipl. Mor. II. 354.«¹⁾

Celá tato argumentace Dudíkova nezakládá se na ničem jiném, než-li na dvou listinách: CDM. II. pag. 341 n. 295 dd. 1238 29/7 a tamtéž pag. 354 n. 305 dd. 1239 27/4.

V první, z r. 1238 29/7, nestojí ani jediné — sebe nepatrnější — slovíčko o tom, že by byl biskup Robert nějaké kanovníky vůbec, na tož Praemonstráty do Doubravnicka *povolal*, aby duchovní správu v klášteře a na inkorporovaných farách obstarávali, tím méně o tom, že by byly jeptišky Doubravnické nějak řeholi svou změnily.

Ve druhé, z r. 1239 27/4, potvrzuje papež Řehoř IX. klášteru sice všecken majetek, ale o změně řehole zase nikde ani nejmenší zmínky.

Což pak bylo ve XIII. století zvykem, psátí listiny tak, že se vlastní předmět jejich pomínul naprostým mlčením? táže se udivený čtenář! Nikolivěk. Ale byli v XIX. století historikové, kteří pro samé čtení mezi řádky a výklad pramenů neměli času podívat se, co v řádkách samých a v pramenech vlastně stojí psáno.

R. 1238 29/7 biskup Olomoucký Robert, »cupiens annuere piis precibus viri nobilissimi domini Stephani de Medlow et filiorum eius, omnes ecclesias, quas dictus dominus Stephanus ex suis hereditatibus contulit clauistro, quod ipse ex devotione construxit in Dubrawnyk, confirmavi in subsidium *canonicorum regularium* et dominarum ibidem deo famulantium« — potvrdil klášteru Doubravnickému tyto kostely se vším příslušenstvím a desátky: Medlov, Kadov, Velešovice, »Nekolatice«, Kučerov, kterýžto kostel darovali páni Vojslav, Dirslav a Čáslav, dále

¹⁾ Dudík MAG. V. S. 133.

desátý peníz z pokut v újezdě Doubravnickém a všechny kostely, které jsou v tom újezdě, totiž kostel Bystřický a všechny jiné, které již jsou nebo zřízeny tam budou, kromě toho potvrdil klášteru též desátky ze dvou popluzí v Chučicích. »Pium enim est et condecens, ut *dicti regulares*, qui continue deo deserviunt in iam dicto monasterio, et domine ibidem recluse, eo quod sibi non possunt ob sexus fragilitatem bene providere, per dictarum ecclesiarum superfluum proventum subleventur, hoc tamen salvo, ut, quicunque fuerit prepositus claustris memorati, sic teneatur providere vicariis dictarum ecclesiarum, ut honeste et sine defectu possint easdem ecclesias procurare. Volo eciam et statuo, ut ante dicti *canonici regulares* et domine eisdem (sic!) loci in Doubravnik suo preposito profiteantur et obediant in hiis omnibus, *que non sunt contraria anime et regule earum*«. Na památku toho udílí biskup všem, kdož by kostel Doubravnický ve svátky sv. Kříže navštívili, pokud bude státi, odpustky 40 dnu.¹⁾

Podle této listiny byli r. 1238 29/7 v klášteře Doubravnickém *vedle* jeptišek ještě řeholní kanovníci. Ti měli skládati sliby do rukou téhož probošta jako jeptišky a poslouchati ho s nimi zároveň ve všem, *co se nepřiči svědomí a řeholi jejich*. Nic více zde nestojí.

Je to první a zároveň poslední případ, kde se vyskytují řeholní kanovníci v Doubravnicích. Nikde jinde není o nich nejmenší zmínky. Kdyby biskup Robert byl k jejich zavedení nějak spolupůsobil, byl by to jistě v této listině neopomenul vyložit. Rovněž o tom, že by byli bývali vyhlédnuti k obstarávání inkorporovaných far, není tu ani slova. Mluví se prostě o vikářích, to bývali však zhusta kněží světští! O kanovnících se praví jenom, že »continue deo deserviunt in iam dicto monasterio«, a že mají býti vydržováni rovněž tak jako jeptišky »per dictarum ecclesiarum superfluum proventum.« A v tom hledá Dudík »Besorgung der dem Kloster inkorporirten Pfarreien«?

O tom pak, jaké řeholi náleželi, nic se nepraví. Nejprůroznější myšlenka je tedy, že patrně té, které jeptišky. Tyto byly Augustinianky. Na Moravě ovšem řeholních kanovníků sv. Augustina nebylo. Ale což pak byla Morava odloučena od Rakous čínskou zdí, přes kterou se nemohlo do ní dostati odtamtud těch několik kanovníků, co jich klášter pro sebe potřeboval? Mnoho jich ovšem nemohlo býti, když se museli s jeptiškami dělit o požitky kláстера, jež nebyly tak stkvělé!

Ale ta myšlenka je příliš jednoduchá a přirozená, aby ji Dudík byl mohl pojmouti. Vždyť byli na Moravě Praemonstráti, a ti se někdy také nazývají *canonici regulares ordinis s. Augustini*.« Proč by tedy byly jeptišky Doubravnické posílaly do ciziny pro lidi, jakých bylo na Moravě dosti? Staly se tedy podle Dudíka »höchst wahrscheinlich« raději hned také samy Praemonstrátkami.

¹ CDM. II. n. 295.

K tomu podotýkám, že ovšem základem řehole Praemonstrátské je řehole sv. Augustina; připouštím, že tu a tam — ale v řídkých případech — skutečný Praemonstrát se nazývá jenom »canonicus regularis ordinis s. Augustini«. Ale to jsou vždy jen ojedinělé případy. Z *pravidla* slovou vždycky »ordinis Praemonstratensis«. Skutečné Praemonstrátky z Kounic a Nové Říše neslovou *nikdy* »ordinis s. Augustini«, a Augustinianky v Doubravnicích, u sv. Jakuba v Olomouci a v Brně (Marienzelle, pouze r. 1241—48) neslovou *nikdy* »ordinis Praemonstratensis«. Lze si mysliti, že by se právě jméno řehole jeptišek Doubravnických po celá dvě století od nejrůznějších osob soustavně bylo překrucovalo na sv. Augustina, když byl pro Praemonstrátky běžný a všeobecně známý jich vlastní a náležitý titul?!

Myslím, že jsem již dostatečně dokázal nemožnost domněnek Dudíkových. V Doubravnicích byly jeptišky řádu sv. Augustina, a nic jiného. V tom má Wolný pravdu.¹⁾ Ale proč nejprve tvrdí, že byl v Doubravniku dvojkláster, mužský a ženský, a sotva o několik stránek dále té domněnky se odřiká?

Příčinou toho je právě listina Robertova z r. 1238 29/7, výše zmíněná, která ještě z různých jiných příčin zasluhuje, aby si jí kritika blíže povšimla. Biskup Robert potvrzuje v ní patronáty na prosbu Štěpána z Medlova, téhož, který klášter založil a většinou oněch kostelů obdaroval.

Ale r. 1235 29/7 potvrdzoval markrabě Přemysl klášteru Doubravnickému tytéž kostely »omnes possessiones, eidem monasterio collatas tam per fundatorem ipsius *piae memoriae* Stephanum quam per alios...«²⁾

Štěpán z Medlova, zakladatel kláštera Doubravnického, byl roku 1235 29/7 již *mrtev*, *piae memoriae*, jak pak tedy mohl *na vlas o tři léta později* prosit biskupa Roberta o nové potvrzení? Také r. 1239 27/4 slove »*quondam* Stephanus«.

Mezi svědky vyskytují se též »abbates: Bonifacius de Gradiscz, Hartmannus de Welegrad, Ditricus Zaberdowicensis, Florianus de Luca«. Ale r. 1238 29/7 nebyl v Hradišti opatem Bonifác, ani v Lukách Florian!

Až do r. 1305 byl v Hradišti jediný opat jména Bonifác, jenž přichází v letech 1215—1222.³⁾ Nástupci jeho vyskytují se:

Petrus r. 1225, 1228 7/11 a 27/11⁴⁾

Abraham r. 1230 4/2⁵⁾

Gerlach 1233 27/12—1240 16/5⁶⁾

¹⁾ V KTM. II./2 S. 362—366. Domněnku jeho v MM. II./2 S. 305, kterou přejal také Palacký, že to byly Cisterciáčky, netřeba ani zvláště vyvracet. Lichost její vysvitá z toho, co již bylo řečeno, víc než dostatečně.

²⁾ CDM. V./S. n. 14.

³⁾ CDM. II. n. 67, 68, 69, 120, 131.

⁴⁾ CDM. II. n. 161, 185, 186.

⁵⁾ CDM. II. n. 203.

⁶⁾ CDM. II. n. 238, 249, 262, 291, 292, 311, 314.

Robertus 1240¹⁾ 19.¹⁾

V Lukách opat Florian vyskytuje se poprvé r. 1220, naposledy se vyskytuje r. 1234 31 10.²⁾ R. 1238 20 6 jmenuje se opatem Jan.³⁾ A o 5 neděl později v listině Robertově r. 1238 29 7 objevuje se opět Florian, ačkoli Jan byl opatem ještě r. 1243 20 3, 30 4 a 18/5!⁴⁾

Jednání i zlistinění (actum i datum) listiny Robertovy spadá do jednoho a téhož r. 1238, nelze tedy tuto křiklavou nesprávnost ve jmenech dvou svědků vymlouvatí rozdílem mezi svědky jednání a svědky zlistinění.

Také datum nesouhlasí. Zní takto: »Hec autem facta sunt publice in capitulo Olmucensi, hiis et aliis plurimis testibus presentibus, verbis incarnati anno Millesimo ducentesimo xxxviii, indictione nona, pontificatus nostri anno xxxviii. Datum in Cremsir per manus Esau canonici iv kalendas Augusti.« R. 1238 však má římskou indikci xi, řeckou a Bedovu x xi! Biskup Robert byl r. 1202 12/4 v Kolíně vysvěcen,⁵⁾ mohl tedy r. 1238 29 7 teprve nanejvýš 37. rok biskupování svého počítati; vždyť neuplynulo tenkrát ještě plných 37 let ani od smrti jeho předchůdce († 1201 1 10)!

Bohužel vychází ze srovnání listin Robertových⁶⁾ na jevo, že v jeho kanceláři nebylo vůbec žádného přesného a důsledného počítání indikcí a let pontifikátu. Z čehož zase následuje, že na nedostatky tohoto druhu v listině z r. 1238 29 7 nelze klásti příliš přísné měřítko.

Nicméně stačí, co tuto vytčeno, prohlásiti listinu za podvrženou. Ale podvržena byla ještě někdy v XIII. století, ještě před r. 1298. Nezachovala se totiž v »originále«, nýbrž toliko ve vidimus biskupa Dětricha z r. 1298 18/1, jehož originál se chová v klášteře Rajhradském.⁷⁾ Tam se praví, že »privilegium — vidimus sub sigillis eiusdem predecessoris nostri et capituli Olomucensis, illesum omnino et in nullo suspectum«. To ovšem nemusí ještě býti proto pravda. Nástupci Dětrichovu, Janovi, o pět let později, r. 1303 26 9, předložen byl k vidimování vidimus biskupa Dětricha, a nikoli listina sama.⁸⁾ A vidimus Janův byl zase vidován biskupem Konrádem r. 1318 17 11.⁹⁾

Jaký účel asi mělo toto podvržení? K tomu nejlépe dáme odpověď kritikou obsahu.

Listina obzvláště se — pokud se jmění klášterního týče — jenom na jednu část jeho, totiž na patronáty far inkorporovaných. A tu shle-

¹⁾ CDM. II. n. 327.

²⁾ CDM. II. n. 109, 249.

³⁾ CDM. II. n. 294.

⁴⁾ CDM. II. n. 38, 39, 40.

⁵⁾ Dudík MAG. X. S. 87.

⁶⁾ Pro indikce a leta pontifikátu lze užití pouze těchto listin Robertových: RBM I n. 513, 541, 627, 728, 819, 949, 950 (naše listina), 955, 973, 974, 994.

⁷⁾ CDM. V. n. 82.

⁸⁾ CDM. V. n. 155. Originál na radnici Brněnské.

⁹⁾ CDM. VI. n. 142. Originál v archivu města Brna.

dáváme se se všemi, jež jsou vytčeny v privilegii Přemyslově; Doubravnik není sice výslovně jmenován, ale je subsumován pod všeobecný výraz »všechny kostely, které jsou v tom újezdě«; za to je tu Bystřice výslovně jmenována. Také podíl na pokutách soudních je již v privilegii Přemyslově obsažen. Novum jsou desátky ze dvou popluzí v Chučicích, o nichž není u Přemysla řeči. Ale poněvadž klášter již r. 1235 v Chučicích měl pozemky, nelze se ani nad oněmi desátky pozastavovati. Ustanovení o vikářích pro kostely inkorporované je zcela obvyklé a běžné; že přebytky těch kostelů mají plynouti do pokladny klášterní, rozumí se též samo sebou. Proboštové skutečně v Doubravnici byli, tenkrát i později.

Nic není v této listině nápadného, nežli ti pozhnaní »řeholní kanovníci«, se kterými si ani Dudík ani Wolny rady nevědí. A tu zase pozorujeme patrnou tendenci, s jakou se o nich mluví: mají tvořiti obec klášterní, podřízenou téměř proboštu co jeptišky; mají do rukou proboštových i sliby skládati. Pak bychom však měli v Doubravniku zcela in optima forma dvojitý klášter, mužský a ženský. Není to nemožné: stejný případ existuje ještě dnes v Krakovském předměstí Kaziměři. Ale že by to bylo v Doubravniku skutečně také existovalo, k tomu dokladu platného neznáme. Jediný doklad je tato listina, jejíž obsah připouští jen ten výklad, jako by byla *teprve povolením ke zřízení »dvojitého« kláštera.*

Kdo vykonával duchovní zprávu v klášteře v prvních letech, o tom nemáme pozitivních zpráv. Rovněž tak nevíme, kde přijal Vojtěch z Medlova, první známý probošt Doubravnický, roucho řeholní. Ale za jisté to bylo roucho řeholních kanovníků řádu sv. Augustina, a nikoli Praemonstratské. Byl patrně hned od počátku praedestínován za probošta, stal se jím brzy po složení slibů a byl v tom úřadě v letech 1239 do r. 1256. Dokud byl živ, bylo s ním v Doubravniku zajisté více kánovníků, nežli bylo nutno pro správu klášterní. Smrtí jeho změnily se však poměry. Přebytečným kanovníkům chyběl všeliký právní titul k pobytu v klášteře, ze kterého se však buď jim samým nechtělo, nebo jeptiškám záleželo na tom, aby byly pod správou lidí domácích a nikoli z ciziny přibíraných. A to jim mělo pojistiti ono ustanovení, aby skládali professi do rukou domácího probošta také řeholní kanovníci klášteru sloužící. Lze se domnívati, že tím nechtěli zaváděti něco z brusu nového, nýbrž že chtěli jaksi zajistiti, aby se dělo i na dále, co se asi za živobytí Vojtěchova — vzhledem k jeho výmínečnému postavení — bez překážky praktikovalo.

Tomu nasvědčuje okolnost, že listina se klade do doby, kdy asi Vojtěch *začal* probošтовati, tak že potom i to, co se za Vojtěcha, a snad bez vyššího svolení dělo, zdálo se býti zcela legitimním.¹⁾

¹⁾ Vidím v ní toliko *pokus*, podniknutý ovšem se strany kláštera a nikoli biskupa Roberta, (který je touto listinou úplně nevinen), proměnění dosavadní čistě ženský klášter Doubravnický ve dvojklášter, mužský a ženský.

Listina naše byla patrně pořízena teprve po smrti Vojtěchově, tedy po r. 1256: neboť ten by si byl sotva datum smrti svého otce tak popletl, jak se v ní skutečně stalo. Byla pořízena patrně podle vzoru nějaké pravé listiny biskupa Roberta, neboť neliší se formou podstatně od jiných listin téhož biskupa. Možná dost, že to byla nějaká pravá listina téhož biskupa, kterou klášteru potvrzoval patronáty a desátky, a která prostě byla interpolována vložím oněch kanovníků řeholních.

To je — podotýkám výslovně — jen moje hypotéza, kterou vysvětlují patrné faktum, že listina biskupa Roberta z r. 1238 29 7 je *podvržena!*

R. 1239 27/4 potvrdil papež Řehoř IX. *proboštu* — je to zde poprvé, co se v této hodnosti setkáváme s Vojtěchem z Medlova — a *konventu* kláštera Doubravnického, *řádu sv. Augustina*, veškeren jeho majetek. Ze slov této listiny: »possessiones, quas quondam Stephanus, pater tuus, fili preposite, monasterio vestro pia liberalitate donavit, sicut eas iuste ac pacifice possidetis, vobis auctoritate apostolica confirmamus et presentis scripti patrocinio communimus«¹⁾ mohl věru jenom Dudík vyčísti, že diese Umwandlung (*změna řehole Klarisek v řeholi Praemonstrátskou?*) 1239 vom Gregor IX. anerkannt wurde«!!

* * *

Smrtí Vojtěchovou končí se první a nejzajímavější perioda v dějinách kláštera Doubravnického. Další osudy jeho ve XIII. století jsou zahaleny tmou. Co o nich víme, je málo více než nic.

R. 1282 17 4 jmenoval papež Martin IV. biskupa Olomouckého konservátorem kláštera²⁾, a téhož dne přijal klášter pod ochranu stolice papežské i potvrdil veškeren jeho majetek.³⁾ Bohužel nejmenuje při tom ničeho jménem, tak že nelze zjistiti stav jmění klášterního v této době.

Tři léta později, r. 1285 15 2 daroval Demetrius z Bukova »domui s. Crucis et conventui sanctimonialium in Dubraunik deo famulantium« patronát kostela v Olší,⁴⁾ kteréžto darování biskup Olomoucký Dědřich ještě téhož dne potvrdil.⁵⁾

Klášter Doubravnický byl tedy klášter jeptišek řádu Augustiniánského. V čele jeho stály abatyše. Jmen jejich ze XIII. století neznáme. Pouze r. 1220 připomíná se abatyše »M.«, snad Maria.⁶⁾ Vrchní

Pokus se patrně nezdařil, neboť nikdy potom neděje se nejmenší zmínka o řeholních kanovnících v Doubravniku, ačkoli klášter trval až do polovice XV. století, a zmínky o něm ve XIV. století jsou dosti hojné. Právem tedy Wolny v KTM. II 2 S. 366 zavrhuje thesi o dvojklášteru v Doubravnicích.

¹⁾ CDM. II n. 305.

²⁾ CDM. V. S. n. 69.

³⁾ CDM. V. S. n. 70.

⁴⁾ »Olse«, okr. Velké Meziříčí. Wolny MM. II. 2 S. 520.

⁵⁾ CDM. IV. n. 226.

⁶⁾ CDM. II. n. 108.

řízení a správu duchovní vedli proboštové, kterým asi k ruce bylo jeden nebo více kanovníků řeholních, patrně též řádu Augustiniánského. Odkud byli sem vysíláni, nevíme. Z proboštů známe blíže jediného Vojtěcha z Medlova, který se jako takový vyskytuje poprvé r. 1239 27/4, ¹⁾ naposledy r. 1256 2/6. ²⁾ Mimo to zachovala se jména dvou z jeho nástupců: Jindřich r. 1277 4/9, kdy jakožto kaplan královský nalézal se v držení kaple sv. Jana Kř. v Brně; ³⁾ r. 1285 29/7, kdy mezi svědky se uvádí jako »dominus Henricus de Dubrawnik quondam prepositus«, ⁴⁾ byl patrně ještě živ, ale nebyl již proboštem. Kromě toho připomíná se Mutina r. 1294 21/12. ⁵⁾
